

De minister van Justitie en Veiligheid
D. van Weel
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Datum
22 september 2025

Contactpersoon
J.M.E. Smilde

Onderwerp
Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafrecht BES en het Wetboek van Strafvordering in verband met verruiming van de strafbaarheid van psychisch geweld.

Geachte heer Van Weel,

De Wetenschappelijke Commissie (WeCo) van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) ontving op 29 juni het verzoek tot consultatie van de wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafrecht BES en het Wetboek van Strafvordering in verband met verruiming van de strafbaarheid van psychisch geweld. De strafbaarstelling van bepaalde vormen van stelselmatig psychisch geweld in relaties, maar ook daarbuiten, wordt verruimd.

Voorgestelde aanvullingen en wijzigingen

Aan het Wetboek van Strafrecht wordt artikel 285aa toegevoegd. De bepaling stelt kortgezegd vormen van dwingende controle strafbaar en luidt: 'Degene die, met het oogmerk macht over een persoon uit te oefenen, die persoon stelselmatig vernedert, vrees aanjaagt, in diens vrijheid belemmert, misleidt of anderszins stelselmatig invloed uitoefent op die persoon, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.'

Als het feit wordt gepleegd ten aanzien van een persoon als bedoeld in artikel 304, eerste lid, onder 1¹, wordt de op het feit gestelde gevangenisstraf met een derde verhoogd. Als het strafmaximum van artikel 285aa op 4 jaar en 6 maanden wordt gesteld, is bij toepassing van het tweede lid het strafmaximum 6 jaar, en kan ook de 'grote' recidivegrond van artikel 67a lid 2 Sv. worden toegepast.

Een tweede aanvulling van het Wetboek van Strafrecht ziet op een nieuwe vorm van gekwalificeerde doodslag, namelijk in het geval dat de doodslag wordt vergezeld of voorafgegaan van (door) het misdrijf omschreven in artikel 285aa of artikel 304, eerste lid onder 1. In die gevallen wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke gevangenisstraf van ten hoogste 30 jaren mogelijk.

¹ Zijn moeder, zijn vader tot wie hij in familierechtelijke betrekking staat, zijn echtgenoot, zijn levensgezel, zijn kind, een kind over wie hij het gezag uitoefent of een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin of een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige.

Daarnaast wordt het strafrechtelijk begrip mishandeling uitgebreid. Duidelijk wordt in artikel 300 lid 4 gestipuleerd dat opzettelijke benadeling van de lichamelijke of geestelijke gezondheid met mishandeling wordt gelijkgesteld.

Ten slotte wordt voorgesteld het klachtvereiste bij stalking af te schaffen door artikel 285b, tweede lid, te schrappen² en wordt het strafbaar om, kort gezegd, te dreigen seksueel beeldmateriaal van een ander te verspreiden.³

De WeCo beperkt zich in dit advies tot de hierboven aangegeven punten en spreekt zich verder niet uit over de aanpassingen in het Wetboek van strafrecht BES (artikel II van het wetsontwerp).

Achterliggende motivering strafbaarstelling dwingende controle

De toelichting begint (en vervolgt) met een uitgebreide uitleg waarom het voorgestelde artikel 285aa een plaats verdient in het Wetboek van Strafrecht. Dat is niet alleen verdragsrechtelijk gemotiveerd; ook de Nederlandse politiek heeft het achterliggende probleem erkend en benoemd.⁴

Uit onderzoek blijkt dat tot op heden slechts een zeer beperkt deel van de zaken die zien op vormen van dwingende controle leidt tot een vervolging⁵ en wordt de noodzaak benoemd tot passende beschermingsmaatregelen te komen, onder andere door middel van de inzet van het strafrecht. De strafbaarstelling wordt mede gebaseerd op de (empirische) vaststelling dat bepaalde vormen van dit soort gedrag de opmaat zijn voor veel verdergaande vormen van agressie, tot doodslag aan toe. Er wordt een duidelijke afgrenzing gegeven van het delict (toelichting p. 8 en verder) en ook het begrip stelselmatigheid komt aan bod in de toelichting (p. 10). Daarbij heeft de wetgever aansluiting gezocht bij artikel 285b Sr. (stalking).

Oogmerk, machtsuitoefening, stelselmatig

De wetgever kiest voor een (gecombineerd) zware eis door bewijs te eisen dat de verdachte met het oogmerk macht uit te oefenen stelselmatig de daar omschreven gedragingen verricht. De WeCo vindt dit geen onlogische keuze, omdat door deze eisen wordt verhinderd dat staatsorganen (politie, Openbaar Ministerie) diep kunnen ingrijpen in de wijze waarop mensen hun privé relaties vorm geven. Het concept is 'dwingende controle' als vorm van psychisch geweld⁶ wat in de toelichting nader wordt uitgewerkt. De op p. 7 benoemde en beschreven gedragingen/gedrag patronen zijn volgens de WeCo helder en maken in elk geval dat daartegen kan worden opgetreden.

² Toelichting p. 23 en 24

³ Toelichting p. 22 en 23.

⁴ De toelichting verwijst in dit verband onder andere op de consultatienota van de leden Bergkamp (D66), Özütok (GL) en Van den Hul (PvdA) over de aanpak van psychisch geweld en oriëntatie op een strafrechtelijke bepaling tegen psychisch geweld (raadpleegbaar via www.huiselijkgeweld.nl), de Initiatiefnota van het lid Mutluer (GL/PvdA) over femicide – erkenning en aanpak van gendergerelateerd dodelijk geweld (Kamerstukken II 2024/25, 36658, nr. 2), de Initiatiefnota van de leden Van der Werf (D66), Becker (VVD), Mutluer (GL/PvdA) en Bruyning (NSC) over het stoppen van geweld tegen vrouwen (Kamerstukken II 2024/25, 36811, nr. 2), en het Stembusakkoord over geweld tegen vrouwen dat door D66, CDA, VVD, GroenLinks-PvdA, BBB, JA21, SP en ChristenUnie is ondertekend (raadpleegbaar via www.valente.nl).

⁵ Zie bijv. p. 5 van de toelichting: Er zijn in 2024 130.000 meldingen gedaan bij Veilig Thuis, terwijl dat jaar 8000 strafzaken ter zake deze onderwerpen instroomden bij het OM en in 5.500 zaken een verdachte werd gedagvaard. Daarbij geldt wel dat de toelichting een beetje appels met peren vergelijkt. Maar 4% is wel weinig.

⁶ Zie p.6, onder de grafiek.

De begrippen oogmerk en stelselmatig zullen naar het de WeCo voorkomt in de praktijk wel vragen om diepgaand onderzoek, terwijl de verklaringsbereidheid lang niet altijd groot zal zijn. Te verwachten valt niet dat een verdachte snel zal erkennen dat hij het oogmerk heeft gehad het slachtoffer intiem te terroriseren. In de toelichting wordt daarom expliciet uitgelegd dat het vereiste oogmerk niet alleen aanwezig is als de dader de bedoeling had om macht uit te oefenen over het slachtoffer, maar ook als de verdachte heeft beseft dat zijn gedrag jegens het slachtoffer noodzakelijk tot gevolg heeft dat hij dat hij macht uitoefent over het slachtoffer.⁷

De WeCo adviseert de wetgever in de toelichting scherper te verduidelijken uit welke feiten en omstandigheden kan blijken dat de verdachte heeft beseft dat zijn gedrag valt binnen de grenzen van de nieuwe delictsomschrijving.

Mishandeling

In het wetsvoorstel wordt het begrip mishandeling uitgebreid naar bepaalde ernstiger vormen van benadeling van de geestelijke gezondheid. De WeCo kan zich daarin vinden. Tot op heden was niet duidelijk of verregaande vormen van kwellen langs de weg van mishandeling konden worden aangepakt.⁸ Uit (recente) rechtspraak van de Hoge Raad volgt inmiddels dat voor mishandeling in de zin van artikel 300 Sr inwerking op het lichaam is vereist en dat de enkele benadeling van de geestelijke gezondheid niet onder het huidige artikel 300 lid 4 Sr valt.⁹ Het wetsvoorstel vult daarom een bestaande leemte.

Toch zal naar verwachting ook hier geregeld de bewijsvraag gaan spelen. Bij fysieke vormen van letsel is (doorgaans) eenvoudige(er) vast te stellen dat gedrag van de een leidt tot letsel en/of pijn en/of een andere vorm van verdergaand ongemak bij de persoon tegen wie die handeling zich richt. Ook eerdere psychische problemen of algehele psychische kwetsbaarheid kunnen ertoe leiden dat een antwoord binnen een strafrechtelijk kader (en dus: voorbij redelijke twijfel) is te geven. Dat is uiteraard geen reden om het dan maar niet te doen. Wel lijkt het de WeCo goed om redelijkerwijs te verwachten problemen onder ogen te zien. Feitenrechters zullen gaandeweg een grens moeten trekken. Vraag is bijvoorbeeld of een eventuele, bij de verdachte bekende kwetsbaarheid van aangever/benadeelde/slachtoffer meegewogen moet worden.

Op p. 17 besteedt de toelichting aandacht aan de afgrenzing/overlap tussen artikel 285aa en psychische mishandeling, maar de WeCo vindt de verdere uitwerking daarvan niet heel overtuigend. Dat bepaalde dingen ‘aannemelijk zijn’, maakt nog niet dat de verdachte deze dingen voorbij redelijke twijfel heeft veroorzaakt. De WeCo erkent dat psychisch geweld schadelijke gevolgen heeft, maar in een strafzaak staat de vraag centraal of en zo ja, in welke mate, het al dan niet bewezen verklaarde gedrag van verdachte daarmee in verband kan worden gebracht. Alleen als het antwoord daarop duidelijk en bevestigend is, lijkt sprake te kunnen zijn van mishandeling.

De WeCo adviseert de minister ook op dit punt een nadere toelichting te formuleren.

⁷ Zie toelichting p. 10 en 11 waarbij de wetgever verwijst naar een van de handboeken (K. Lindenberg en H.D. Wolswijk, Het materiële strafrecht, Deventer: Wolters Kluwer 2026, p. 140).

⁸ Zie p. 15 en verder van de toelichting.

⁹ HR 30 juni 2026, ECLI:NL:HR:2026:1005.

Gekwalificeerde doodslag

De gekozen vorm is die van artikel 288 Sr. Daarbij geldt een zeker direct verband in tijd en ruimte. Dat ligt hier niet altijd even duidelijk. Ook de vraag wanneer toepassing van artikel 287a (strafbaarheid van doodslag die vergezeld of voorafgegaan wordt door dwingende controle of mishandeling in huiselijke kring) aan de orde is, zal in de rechtspraak nadere invulling moeten krijgen, en wellicht sterk verweven blijken met de overige feiten en bijzonderheden van de zaak.

De WeCo adviseert de minister in de toelichting hier meer duidelijkheid over te geven, waardoor de praktijk meer handvatten krijgt om de grenzen van dit wetsartikel te bepalen.

Overige onderwerpen

In de toelichting staat dat er verbeteringen nodig zijn in opsporing¹⁰, maar dat dit ook geldt voor de samenwerking tussen betrokken instellingen/instanties. De lat ligt daarbij, om begrijpelijke redenen, hoog. Het opsporingsonderzoek zal complex en uitgebreid moeten zijn. Niet zelden zal vanuit de verdediging een beroep worden gedaan op de rechter-commissaris om nader getuigen te mogen horen. Ook zal, zo staat in de toelichting, bij de politie geregeld assistentie/hulp/begeleiding vanuit gedragswetenschappelijke hoek nodig zijn. Daarnaast zullen een of twee gedragskundigen (psychiater en/of psycholoog) en/of de reclassering niet zelden rapporteren over verdachten van dit soort feiten. De WeCo signaleert dat in de praktijk nu al significante tekorten bestaan aan dergelijke professionals. Verder geldt dat na een veroordeling – bijvoorbeeld in het kader van bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijk strafdeel – geregeld behandeling en begeleiding nodig zijn in een reguliere kliniek dan wel een PA of, in ernstiger zaken en/of bij ernstiger stoornissen en/of hogere veiligheidsrisico's, een FPK. Ook hier bestaat nu al een duidelijk tekort aan capaciteit. De WeCo kan het streven naar deskundigheidsbevordering¹¹ alleen maar onderschrijven, maar vraagt zich wel af in hoeverre het bestaande systeem een duidelijke toevloed aan in veel opzichten bewerkelijke zaken aankan. De WeCo adviseert de minister daarom in de toelichting duidelijk te maken op welke wijze de minister de beschikbare capaciteit op deze punten denkt te kunnen verruimen, mede met het oog op de beperkte capaciteit van het Openbaar Ministerie die momenteel al extra onder druk staat.

Op p. 35 van de toelichting wordt uitgebreid stil gestaan bij gegevensuitwisseling. De WeCo vindt dat de grenzen die daarvoor gelden, niet duidelijk worden benoemd. Zo hebben hulpverleners doorgaans een (professioneel) verschoningsrecht en een zwijgplicht over een behandel- en/of hulpverleningsrelatie. Dit kan het afleggen van een getuigenverklaring in de weg staan. De WeCo adviseert de minister ook op dit punt duidelijker kaders te schetsen. Hetzelfde geldt voor het gebruikmaken van verklaringen en/of rapportages in een strafzaak die eerder zijn opgesteld of afgelegd in het kader van andere procedures (zoals, niet limitatief bedoeld, beschermings-, gezags- en omgangsonderzoeken).

De Wetenschappelijke Commissie,

mr.dr. G.K. Schoep
voorzitter

¹⁰ Al beschrijft de toelichting op de pp. 34 en 35 aspecten van onderzoek die met regelmaat al vorm lijken te krijgen in onderzoeken.

¹¹ Pag. 33 e.v.